

М.А. Єпіфанова, аспірант
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

У статті наведені обґрунтування організаційних та теоретико-методологічних засад валютного регулювання в системі державного регулювання економіки.

Ключові слова: регулювання, валютне регулювання, державне регулювання економіки, валютна політика.

Постановка проблеми. Пріоритетними завданнями розвитку української держави на сьогодні є забезпечення сталого функціонування економіки, ефективної дії державного регулювання на економічні процеси, впровадження довгострокових програм розвитку в різних сферах економічного, політичного та соціального життя. З метою забезпечення добробуту населення та сприяння виходу України з фінансово-економічної кризи з найменшими втратами елементи валютної системи, валютна політика та валютне регулювання потребують ґрунтовних наукових досліджень в аспекті їх взаємоузгодженості між собою та з політикою і процедурами державного регулювання вітчизняної економіки.

Теоретичні та практичні аспекти валютного регулювання вивчалися вітчизняними вченими. Значний внесок у дослідження проблем валютного регулювання зробили Ю.М. Бездітко, О.І. Кабанець, В.Д. Кольга, О.О. Мануйленко, С.В. Мочерний, В.І. Міщенко, Г.А. Стасюк, В.А. Ющенко. Однак на сьогодні у вітчизняній теорії та практиці залишаються малодослідженими теоретико-методологічні засади валютного регулювання в системі державного регулювання економіки. Тому актуальним є формування теоретичних основ валютного регулювання, механізму реалізації валютної політики, які мають стати базою для створення наукової концепції державного регулювання валютного ринку.

Мета статті – теоретичне обґрунтування та розробка організаційно-методологічних засад валютного регулювання в системі державного регулювання економіки. Для досягнення мети були визначені такі завдання: визначити та обґрунтувати напрями організаційно-методологічного забезпечення валютного регулювання, запропонувати теоретичні засади визначення місця валютного регулювання в системі державного регулювання економіки.

Виклад основного матеріалу. Дослідження валютного регулювання, його місця у системі державного регулювання економіки потребує розгляду таких базових понять: “регулювання”, “державне регулювання економіки”, “валютне регулювання”.

Регулювання (від німецького *regulieren* – регулювати, від латинського – *regulo* – норма, правило) – це підтримка стійкості (стабілізація) деякої

величини, що регулюється, яка характеризує процес, або її зміна відповідно до деякого вимірного зовнішнього процесу, що здійснюється із застосуванням керуючого впливу [3, с. 54]. Регулювання економічне – цілеспрямовані процеси, що забезпечують підтримку чи зміну економічних явищ та їх зв'язків [15, с. 479].

Відповідно до наведених визначень поняттю “валютне регулювання” притаманні певні загальні (впорядкованість, встановлення взаємозв'язків, визначення напрямку розвитку) та специфічні риси (встановлення відповідності дій між економічними суб'єктами валютного регулювання та застосування інструментів впливу державного регулювання на елементи валютного регулювання).

Дослідженню понять “державне регулювання” та “державне регулювання економіки” присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців.

Так, Л.І. Дідківська, Л.С. Головка визначають державне регулювання як систему заходів держави для здійснення підтримуючої, компенсаційної та регулюючої діяльності держави, спрямованої на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки і всього суспільства [8, с. 23].

Д.М. Стеченко розглядає державне регулювання як вплив держави на відтворювальні процеси в економіці відповідними засобами з метою зорієнтувати суб'єктів господарювання і окремих громадян на досягнення цілей і пріоритетів державної політики суспільного розвитку [13, с. 5].

О.І. Ковтун розглядає державне регулювання економіки з теоретичного і практичного погляду. З теоретичного погляду – це система знань про сутність і закономірності дії та правила застосування типових методів і засобів впливу держави на хід соціально-економічного розвитку, спрямованих на досягнення цілей державної економічної політики. З практичного погляду державне регулювання економіки є складовою частиною відтворення, тобто кругообігу ресурсів, доходів, продуктів. У цьому контексті державне регулювання економіки в широкому розумінні як система – це сукупність стандартних цілеспрямованих заходів і процедур, які систематично (періодично) ініціюються, впроваджуються та здійснюються (реалізуються) у соціально-економічній системі на локальному, регіональному, національному і глобальному рівнях державою (державними органами законодавчої й виконавчої влади та управління) для забезпечення умов ефективного функціонування й розвитку національної економічної системи [10, с. 42].

Вчені С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Г.Ф. Куценко державне регулювання економіки також розглядають з теоретичного і практичного погляду, причому в першому значенні їх погляди повністю співпадають з визначенням О.І. Ковтун, а з практичного погляду вони визначають як сферу діяльності держави щодо цілеспрямованого впливу на поведінку суб'єктів господарювання з метою забезпечення пріоритетів державної економічної політики [7, с. 18–19].

Інші науковці визначають державне регулювання економіки як втручання державних органів влади за допомогою різних методів та інструментів у розвиток основних економічних процесів з метою забезпечення позитивних соціально-економічних результатів [5, с. 16].

На основі проведеного аналізу підходів вітчизняних вчених до визначення поняття “державне регулювання економіки” ми відзначаємо два важливих моменти у характеристиці даної категорії:

- важливість виявлення переліку рис, що характеризують “сфери дотику” понять “валютне регулювання” та “державне регулювання економіки”, а саме: вплив, упорядкування та коригування;
- невід’ємність поняття “державне регулювання економіки” від економічної політики, пріоритети і цілі якої мають визначати направленість процесу державного регулювання економіки.

Багато вітчизняних вчених досліджують і характеризують поняття “валютне регулювання”, однак при цьому відсутні єдині підходи до визначення його змісту та особливостей побудови структури. Зазначимо, що у головному законодавчому документі, який заклав основи валютного регулювання в Україні, що діють і сьогодні, – декреті Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютний контроль” від 19.02.93 № 15-93 – визначення поняття “валютне регулювання” відсутнє.

У вітчизняній економічній літературі набуло поширення визначення валютного регулювання як діяльності держави та уповноважених нею органів, спрямованої на регламентацію міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями [2, с. 8; 16, с. 79].

Російський вчений Н.М. Артемов розглядає валютне регулювання у широкому та вузькому значенні, а саме:

- у широкому розумінні валютне регулювання кваліфікується як один із найбільш дієвих механізмів, за допомогою якого держава має можливість впливати на об’єктивні економічні процеси;
- у вузькому розумінні валютне регулювання – це спосіб реалізації валютної політики держави, режим державного регулювання порядку зовнішніх розрахунків, операцій з валютою на внутрішньому ринку, золотом та інших схожих процесів [1, с. 12].

Більш чітко визначає місце валютного регулювання в системі державного регулювання економіки поняття, що подається в економічній енциклопедії, яка розглядає валютне регулювання як одну з форм державного регулювання міжнародних економічних відносин, що полягає в регулюванні міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютою та валютними цінностями [14, с. 214].

О.І. Ковтун відносить валютне регулювання до основних методів державного регулювання зовнішньої торгівлі (правові, економічні (тарифні методи регулювання), валютне регулювання, заохочення експорту) як основного виду зовнішньоекономічної діяльності [10, с. 293].

Дещо іншого підходу дотримуються С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Г.Ф. Куценко, які у державному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності серед економічних методів регулювання вказують валютні обмеження, які

розглядають як систему правил, які регламентують здійснення операцій з валютними цінностями, зокрема з національними та іноземними валютами, дорогоцінними металами, цінними паперами тощо [7, с. 255].

Група авторів, серед яких І. Міхасюк, А. Мельник, М. Крупка, З. Залога, розглядають валютне регулювання як один з економічних методів регулювання економіки (податкова політика, норми і нормативи, регулювання цін, валютне регулювання, регулювання кооперації) [13, с. 30]. На відміну від О.І. Ковтуна, дані автори відносять до методів державного регулювання економіки у групі нетарифних методів регулювання економіки валютні обмеження, а не валютне регулювання в цілому (регламентація операцій резидентів і нерезидентів з валютними цінностями, яка може обмежувати зовнішньоекономічну діяльність або її стримувати) [13, с. 223–224].

У роботі В.М. Гриньової та М.М. Новікової прослідковується зв'язок валютного регулювання з державним регулювання економіки через економічну політику. Вони визначають методи непрямого державного регулювання відповідно до форм впливу, де зазначають, що дана група методів реалізується через інструменти різних напрямів економічної політики [5, с. 23–24]. Крім того, ці автори визначають основні напрями валютного регулювання: встановлення курсу національної валюти до вільноконвертованої валюти та інших валют, обіг іноземної валюти в межах країни, міжнародні розрахунки та система обов'язкових платежів у валюті [5, с. 274].

Проведений аналіз дозволив виявити, що валютне регулювання можна охарактеризувати не лише як елемент валютної політики, але й як складову частину більш загальної системи інструментів економічної політики держави, а відтак і державного регулювання економіки, яке є складовим елементом економічної політики. Даний висновок базується на таких концептуальних положеннях:

- валютне регулювання може здійснювати вплив на структуру учасників валютного ринку, на структуру руху капіталу, що відображається в платіжному балансі країни, на стан зовнішньоекономічної діяльності, а тому в такому випадку є інструментом економічної політики держави;
- валютні обмеження, що є інструментом валютного регулювання, можуть стимулювати або стримувати потоки капіталу, створюючи передумови для інвестиційної активності.

Дослідження теоретичної бази визначення поняття “валютне регулювання” дозволяє сформулювати такі базові положення щодо існуючих підходів до розуміння місця валютного регулювання в системі державного регулювання економіки:

- валютне регулювання розглядається як система – у широкому розумінні – як один з механізмів державного впливу на певні економічні процеси (регламентація міжнародних розрахунків, порядок здійснення операцій з валютними цінностями, управління обігом валюти, вплив на валютний курс національної валюти, контроль за валютними операціями;

- валютне регулювання розглядається як метод, форма або засіб – у вузькому розумінні – державного регулювання міжнародних економічних відносин, регулювання економіки або регулювання зовнішньої торгівлі.

Умовно визначені групи підходів до розкриття поняття “валютне регулювання” доводять існуючу неточність у формулюванні його сутності і наявну необхідність обґрунтування власної думки щодо визначення місця валютного регулювання у системі державного регулювання економіки.

На нашу думку, підхід до розгляду валютного регулювання у вузькому розумінні характеризує сутність досліджуваного поняття як інструмента, як заходу впливу економічної політики, що показує взаємозв'язок та взаємодію валютного регулювання та державного регулювання економіки.

Проведений аналіз існуючої теоретичної бази і узагальнення понятійного апарату доводить відсутність системної теоретичної концепції валютного регулювання в системі державного регулювання економіки, першим пунктом якої має стати сформульоване визначення валютного регулювання, що відображає його місце в системі державного регулювання економіки.

Валютне регулювання – це комплекс заходів регуляторного характеру, що застосовуються державою, в особі уповноважених нею органів у сфері впорядкування та регламентації міжнародних розрахунків, операцій з валютою та валютними цінностями, на базі відповідного нормативно-правового та інформаційного забезпечення.

Валютне регулювання характеризується нами як складний процес з багаторівневою структурою, яка включає в себе чітко визначені завдання, функції, принципи, методи, форми, суб'єкт та об'єкт регулювання.

Суб'єктами валютного регулювання є організації, установи, органи, що впроваджують прямі та опосередковані регуляторні заходи, спрямовані на регламентацію та упорядкування міжнародних розрахунків та операцій з валютою і валютними цінностями (Національний банк України, Кабінет Міністрів України, уповноважені банки, Державна податкова інспекція України, Міністерство зв'язку України, Державний митний комітет України).

Об'єктами валютного регулювання є процеси і явища валютних відносин: валютний курс національної грошової одиниці, операції з валютою і валютними цінностями.

Одним із базових понять теоретичної концепції валютного регулювання в системі державного регулювання економіки мають стати науково обґрунтовані принципи, що мають бути покладені в основу формування системи валютного регулювання, серед яких ми визначаємо:

- 1) принцип цілісності та комплексності. Комплексність валютного регулювання на стадії його формування означає взаємозумовленість і взаємоузгодженість елементів його системи, їх однорідність і володіння властивостями всієї системи, оптимальність сполучення елементів і їх ефективність, що забезпечує її розвиток як єдиного цілого. Тобто

взаємозв'язок валютного регулювання з елементами валютної політики та інструментами системи державного регулювання економіки в цілому;

принцип доцільності – забезпечення економічної безпеки України через дотримання макроекономічної стабільності; виключення невикорданого впливу держави та уповноважених органів на валютні операції резидентів і нерезидентів;

принцип гнучкого реагування – здійснення постійного моніторингу валютного ринку; координація дій на національному та світовому валютних ринках;

безперервність контролю – вжиття своєчасних заходів щодо узгодження поточних операцій платіжного балансу, з регламентації банківських операцій з валютними цінностями;

принцип стабілізації – регулювання руху валютного капіталу;

принцип упорядкування – максимальна гармонізація економічних інтересів суб'єктів валютного ринку; пріоритет економічних заходів при реалізації державної політики у сфері валютного регулювання;

принцип єдності – єдність зовнішньої та внутрішньої валютної політики держави; єдність системи валютного регулювання та валютного контролю;

принцип справедливості – забезпечення державою захисту прав і економічних інтересів резидентів та нерезидентів при здійсненні валютних операцій.

У вітчизняній науковій літературі існують різноманітні підходи до визначення завдань валютного регулювання. Так, Ю.М. Бездітко серед основних завдань валютного регулювання відокремлює такі: організація системи курсоутворення, забезпечення необхідного ступеня конвертованості національної грошової одиниці; регулювання платіжної функції іноземної валюти та інших платіжних інструментів; регламентація поточних операцій платіжного балансу; організація внутрішнього валютного ринку; регламентація банківських операцій з валютними цінностями; регулювання процесів утворення та руху валютного капіталу, захист іноземних інвестицій; встановлення режиму та обмежень на рух через митний кордон валютних цінностей [2, с. 9–10].

В.А. Ющенко та В.І. Міщенко вважають основними завданнями системи валютного регулювання та контролю такі: організація системи валютного курсоутворення, захист та забезпечення необхідного ступеня конвертованості національної грошової одиниці; регулювання платіжної функції іноземної валюти та інших іноземних інструментів, регламентація поточних операцій платіжного балансу; організація внутрішнього валютного ринку; регламентація та регулювання банківської діяльності з валютними цінностями; регулювання процесів утворення та руху валютного капіталу, захист іноземних інвестицій; встановлення режиму та обмежень на вивезення і ввезення через кордон валютних цінностей; забезпечення стабільних джерел надходження іноземної валюти на національний валютний ринок [16, с. 41].

На нашу думку, цілий ряд вищевказаних завдань (організація системи курсоутворення, організація внутрішнього валютного ринку, встановлення режиму та обмежень на рух через митний кордон валютних цінностей, захист національної валюти, встановлення оптимального режиму обмінного курсу національної валюти, захист прав власності на валютні цінності, визначення статусу національної валюти) є в першу чергу завданнями валютної політики держави, а не валютного регулювання, адже саме валютна політика передбачає саме організаційно-правові та економічні заходи у сфері міжнародних економічних відносин, а валютне регулювання – регуляторні заходи, заходи впорядкування та регламентації.

З урахуванням висловлених зауважень щодо змісту завдань валютного регулювання та з метою чіткого відображення місця валютного регулювання в системі державного регулювання економіки слід згрупувати завдання системи валютного регулювання: оперативні (регламентація діяльності суб'єктів валютного ринку з валютними цінностями та регламентація поточних операцій платіжного балансу), тактичні (впорядкування операцій з використанням валюти, регулювання руху валютного капіталу) і стратегічні завдання (впорядкування системи курсоутворення для забезпечення захисту та конвертованості національної грошової одиниці).

До основних функцій, що виконує валютне регулювання в системі державного регулювання економіки, пропонується відносити такі: регуляторну (застосування методів та форм валютного регулювання), алокаційну (вплив на валютні відносини, сприяння визначенню порядку проведення валютних операцій), цільову (визначення напрямів розвитку валютної системи), стимулюючу (формування регуляторних заходів впливу на діяльність суб'єктів валютного ринку), регламентуючу (розробка та впровадження законодавчих та нормативно-правових актів, що визначають порядок проведення операцій з валютними цінностями).

Реалізація функцій регулювання має спиратися на основні методи та форми валютного регулювання, відносно яких у вітчизняній економічній літературі існують різні думки.

Так, Ю.М. Бездітко до методів валютного регулювання відносить: валютні інтервенції (девізну політику), девальвації та ревальвації валют, дисконтну політику (облікова політика), політику управління валютними резервами (їхню диверсифікацію), валютні обмеження [2, с. 14–15].

В.А. Ющенко, В.І. Міщенко виокремлюють такі форми здійснення валютного регулювання та контролю: дисконтна політика, девізна політика, диверсифікація валютних резервів, отримання або надання кредитів та субсидій в іноземній валюті, адміністративні заходи [16, с. 80].

В.М. Гриньова, М.М. Новікова до основних методів проведення валютної політики відносять дисконтну політику, девізну політику, диверсифікацію валютних резервів, девальвацію та ревальвацію [5, с. 275].

Ми поділяємо точку зору щодо віднесення дисконтної політики, девізної політики, валютно-курсової політики, міжнародної кредитної

політики та політики управління золотовалютними резервами саме до форм валютної політики.

На нашу думку, валютне регулювання, на стадії дії реалізується в таких формах:

- залежно від строків дії (довгострокова форма і короткострокова форма валютного регулювання). Довгострокова форма валютного регулювання передбачає реалізацію стратегічних цілей та завдань, вплив на стан та структуру валютного ринку і тісно переплітається із завданнями довгострокового державного регулювання економіки, яке в свою чергу направлене на структурну перебудову економіки в цілому. Короткострокова форма передбачає визначення порядку здійснення операцій з валютними цінностями, регламентацію поведінки учасників валютного ринку і способів здійснення валютних операцій, упорядкування попиту та пропозиції іноземної валюти;
- за характером впливу (пряме валютне регулювання та непряме валютне регулювання). Зазначені форми валютного регулювання об'єднані із державним регулюванням економіки системою відповідних інструментів. При цьому пряме валютне регулювання розглядається як вплив на процес проведення операцій з валютними цінностями за допомогою передусім адміністративних важелів (валютне законодавство). Непряме валютне регулювання – вплив на діяльність валютного ринку за допомогою економічних важелів (інструментів) центрального банку.

В узагальненому вигляді місце валютного регулювання у системі державного регулювання економіки відображене на рис. 1.

Необхідно підкреслити, що валютна політика є невід'ємною складовою державної економічної політики, а її елементи визначають спрямованість державного регулювання у сфері валютних відносин. Державне регулювання економіки за допомогою валютної політики здійснює вплив на всю систему валютних відносин. У свою чергу одним з основних елементів валютної політики є валютне регулювання.

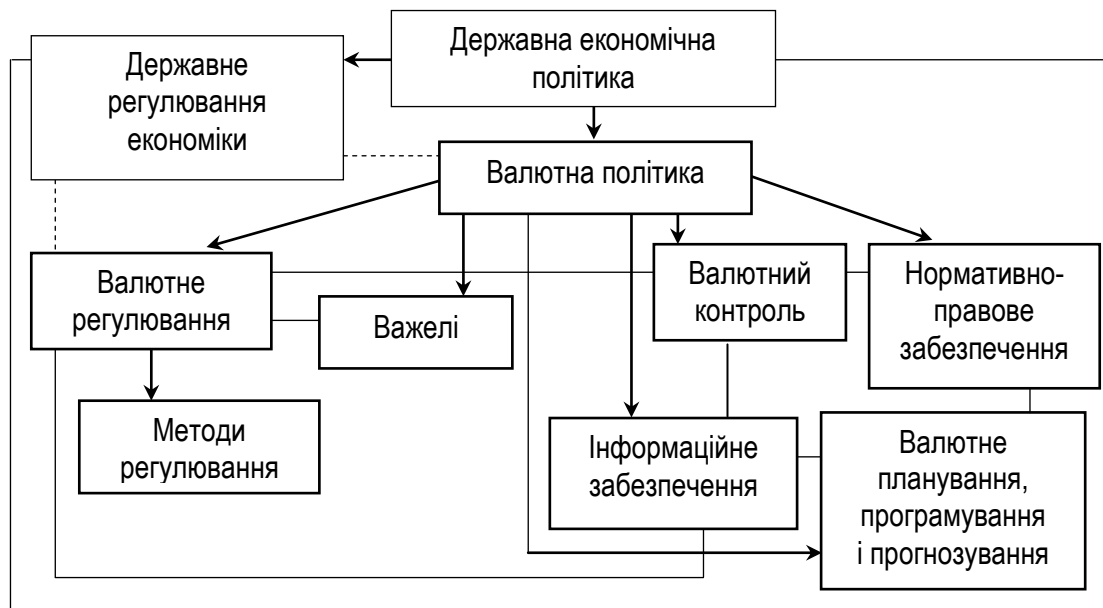

Рис. 1. Місце валютного регулювання в системі державного регулювання економіки

Таким чином, слід розглядати місце валютного регулювання в системі державного регулювання економіки з позиції складових державної політики, основною з яких є економічна політика. Відповідно до Господарського кодексу України (ст. 10), серед основних напрямів економічної політики виокремлено валютну політику держави, яка спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання [4].

Організаційні засади валютної політики проявляються через визначення та характеристику її цілей, саме тому пропонується згрупувати цілі валютної політики відповідно до їх строків та реалізації.

Довгострокові цілі валютної політики направлені на загальне регулювання сфери валютних відносин. Дана група цілей відображає взаємозв'язок системи валютної політики і як основного її елемента – валютного регулювання з системою державної економічної політики і її основного елемента – державного регулювання економіки через їх поєднання із завданнями регулювання економічних процесів. До зазначеної групи цілей належать такі: забезпечення макроекономічної рівноваги в аспекті підтримання стійкості національної грошової одиниці; підтримка зовнішньоекономічної стійкості та рівноваги в аспекті підтримки рівноваги платіжного балансу; збалансування зовнішньоторгових потоків країни.

Середньострокові цілі валютної політики зорієнтовані на вирішення регулятивних функцій впливу на операції з валютою та валютними цінностями. До групи середньострокових цілей належить: створення та реалізація заходів управління валютним курсом; регулювання валютного ринку; регламентація міжнародних розрахунків.

Короткострокові цілі валютної політики спрямовані на реалізацію поточних інструментів та засобів впливу на валютні відносини і включають контроль за здійсненням валютних операцій; визначення та застосування режимів валютних операцій; формування правових норм організації валютних відносин.

Залежно від обраного об'єкта дослідження пропонується розглядати дію валютного регулювання на інституціональному та економічному рівнях.

Слід зазначити, що інституціональний рівень валютного регулювання пропонується представляти системою суб'єктів валютного регулювання в їх взаємодії та взаємозв'язку. Основним інститутом валютного регулювання в Україні є Національний банк України, якому належить виключна роль реалізації регулятивних функцій держави у сфері валютних відносин. Основними інституціональними суб'єктами валютних відносин, стосовно яких здійснюється валютне регулювання, належать: комерційні банки, підприємства, валютні біржі, брокерські компанії, інвестиційні фонди.

Валютне регулювання на економічному рівні пропонується представляти двома напрямками: мікро- і макрорівень регулювання. Основним завданням валютного регулювання на мікрорівні є визначення порядку використання іноземної валюти суб'єктами валютного ринку, захист прав власності на валютні цінності. Завдання валютного регулювання на макроекономічному рівні складаються з визначення статусу національної валюти, захисту національної валюти від зовнішніх та внутрішніх факторів впливу на її купівельну спроможність.

Валютне регулювання є складною системою, в основу формування якої пропонується покласти такі принципи: комплексності (всі елементи системи спрямовані на створення цілісної системи регулювання), надійності (проявляється у створенні фінансово-економічних умов, за яких досягаються стабільність функціонування валютного ринку), плановірності (система валютного регулювання має бути націлена на взаємозумовлене і послідовне вирішення поточних і довгострокових завдань валютної політики та державного регулювання економіки), динамізму (валютне регулювання має характеризуватися адаптивністю до змінних вимог зовнішнього і внутрішнього середовища).

Наступним елементом валютної політики, що відображені на рис. 1, є валютний контроль, який являє собою систему спостережень і перевірки відповідності процесу функціонування управлінського об'єкта прийнятим управлінським рішенням, виявлення результатів управлінських рішень на об'єкт. Згідно з чинним законодавством до контролюючих органів системи валютного регулювання належать: Національний банк України, Державна податкова адміністрація, Міністерство транспорту і зв'язку, Державна митна служба, уповноважені банки.

Наступним елементом схеми визначення місця валютного регулювання в системі державного регулювання економіки, через який виконується регулятивна функція валютної політики, а отже і проявляється взаємозв'язок валютного регулювання і державного регулювання економіки (див. рис. 1), є

важелі. Кожен важіль має певну характеристику і виконує зазначену функцію, допомагає регулювати та коригувати валютні відносини. На нашу думку, групи важелів регулятивного впливу валютної політики необхідно визначити більш чітко за структурою та напрямками дії. Так, до економічних важелів регуляторного впливу валютної політики ми відносимо: валютні резерви центрального банку (зміна центральним банком власних валютних резервів дає змогу впливати на кон'юнктуру валютного ринку, визначати зміну валютного курсу і динаміку грошової маси); операції з державними цінними паперами на відкритому ринку; зміну норми обов'язкових резервів.

Наступним елементом схеми відображення місця валютного регулювання в системі державного регулювання економіки (див. рис. 1), що також відноситься нами до складових формування теоретичної концепції системи валютного регулювання, є методи валютного регулювання.

Методи валютного регулювання ми розглядаємо як сукупність систематизованих дій, що застосовуються для регламентації операцій із валютними цінностями, і відносимо до них валютні інтервенції, девальвацію і ревальвацію валют, валютні обмеження, диверсифікацію валютних резервів.

Зазначимо, що саме через валютні обмеження як метод валютного регулювання прослідковується найбільш тісний зв'язок системи державного регулювання економіки та валютного регулювання, адже валютні обмеження – це економічний метод державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що є складовою системи державного регулювання економіки.

Правове і нормативне забезпечення (див. рис. 1) представлене системою діючого валютного законодавства, до якої входять нормативно-правові акти регулювання порядку здійснення операцій з валютою та валютними цінностями (закони, постанови уряду, укази Президента, інструкції Національного банку та ін.).

Висновки. Теоретичне обґрунтування та розробка організаційно-методологічних засад валютного регулювання в системі державного регулювання економіки має стати базою для створення наукової, системної теоретичної концепції державного регулювання валютного ринку.

Валютна політика є невід'ємною складовою державної економічної політики, а її елементи визначають спрямованість державного регулювання у сфері валютних відносин. Державне регулювання економіки за допомогою валютної політики здійснює вплив на всю систему валютних відносин. У свою чергу одним з основних елементів валютної політики є валютне регулювання. Таким чином, місце валютного регулювання в системі державного регулювання економіки розглядається з позиції складових державної політики, основною з яких є економічна політика. Місце валютного регулювання в системі державного регулювання економіки проявляється через одну з форм економічної політики – валютну політику, до складу якої входять: валютне планування, програмування і прогнозування, методи і важелі валютного регулювання, валютний контроль, нормативне і правове забезпечення.

Валютне регулювання характеризується як складний процес з багаторівневою структурою, яка включає в себе чітко визначені завдання, функції, принципи, методи, форми, суб'єкт та об'єкт регулювання і має стати обґрунтованою теоретичною базою для створення наукової концепції регулювання вітчизняного валютного ринку.

Список літератури

1. Артемов, Н. М. Валютное регулирование в Российской Федерации [Текст] : автореф. дисс.на соискание ученой степени д-ра юрид. наук: спец. 12.00.14. – “Административное право”, “Финансовое право”, “Информационное право” / Артемов Н. М. – М., 2002. – 54 с.
2. Бездітко, Ю. М. Валютне регулювання [Текст] : навчальний посібник / Ю. М. Бездітко, О. О. Мануйленко, Г. А. Стасюк. – Херсон : ОЛДІ-плюс, 2009. – 272 с.
3. Большая советская энциклопедия [Текст] : в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1974. – Т. 16. – Мёзия–Моршанск. – 615 с.
4. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] / від 16.01.2003 № 436-IV // Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
5. Гриньова, В. М. Державне регулювання економіки [Текст] : підручник / В. М. Гриньова, М. М. Новикова. – К. : Знання, 2008. – 398 с. – (Вища освіта ХХІ століття)
6. Декрет Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютний контроль” [Текст] / від 19.02.1993 № 15-93.
7. Державне регулювання економіки [Текст] : навчальний посібник / [С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Г. Ф. Куценко та ін.]. – вид. 2-ге, доопрац. і доп. – К. : КНЕУ, 2005. – 440 с.
8. Дідівська, Л. І. Державне регулювання економіки [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Дідівська, Л. С. Головка. – К. : Знання-Прес, 2000. – 428 с.
9. Кабанець, О.І. Валютне регулювання та контроль в Україні [Текст] / О. І. Кабанець, В. Д. Кольга. – Донецьк : Донеччина, 2000. – 224 с.
10. Ковтун, О. І. Державне регулювання економіки [Текст] : навч. посіб. / О. І. Ковтун. – Львів : Новий світ – 2000, 2007. – 432 с.
11. Міхасюк, І. Державне регулювання економіки [Текст] / І. Міхасюк, А. Мельник, М. Крупка та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. акад. АН Вищої школи України І. Р. Міхасюка. – Львівський національний університет ім. І. Франка, Львів : Українські технології, 1999. – 640 с.
12. Стельмашук, А. М. Державне регулювання економіки [Текст] : навчальний посібник / А. М. Стельмашук. – Тернопіль : ТАНГ, 2000. – 315 с.
13. Стеченко, Д. М. Державне регулювання економіки [Текст] : навч. посібник. / Д. М. Стеченко. – К. : МАУП, 2000. – 176 с.
14. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия [Текст] / гл. ред. А. М. Румянцев. – М. : Советская энциклопедия, 1972. – Т. 1 “А” – Индексы. – 560 с.
15. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия [Текст] / гл. ред. А. М. Румянцев. – М. : Советская энциклопедия, 1972. – Т. 3 “Н–С” 624 с.
16. Ющенко, В. А. Валютне регулювання [Текст] : навч. посіб. / В. А. Ющенко, В. І. Міщенко – К. : Знання, КОО, 1999. – 359 с.

Summary

The article provides substantiation for organizational, theoretical and methodological foundations of the currency regulation in the system of the state regulation of the economy.

Отримано 13.12.2010